

Які основні ідеї філософії екзистенціалістів?

- Існування передує сутності / треба виходити з суб'єкта.

“Це означає, що людина спочатку існує, зустрічається, з'являється у світ, і тільки потім вона визначається. Для екзистенціаліста людина не піддається визначеню тому, що первісно нічим не є. Людиною вона стає лише згодом, причому такою людиною, якою вона зробить себе сама.”

“Квієтизм — позиція людей, які говорять: інші можуть зробити те, чого не можу зробити я. Вчення, що я викладаю, прямо протилежне квієтизму, тому що воно затверджує, що реальність — у дії. Воно навіть іде далі й заявляє, що людина є не що інше, як його проект самої себе.”

- Відповідальність.

“... Але якщо існування дійсно передує сутності, то людина відповідає за те, чим вона є. Таким чином, насамперед екзистенціаліст віддає кожній людині у володіння її буття та покладає на неї повну відповідальність за існування.”

“Вона (людина) відповідає за всіх людей (не тільки за свою індивідуальність).”

“... Я відповідальний, таким чином, за себе самого й за всіх і створюю певний образ людини, який вибираю; вибираючи себе, я вибираю людину взагалі.”

“... людина відповідає за свої пристрасті.”

- Свобода / людина приречена бути вільною. (Чому людина приречена на свободу?)

“Достоєвський якось писав, що “якщо Бога нема, то все дозволено”. Це — вихідний пункт екзистенціалізму. Справді, все дозволено, якщо Бога не існує, а тому людина є закинутою, їй немає на що спертися ані в собі, ані ззовні. По-перше, у неї немає виправдань. Справді, якщо існування передує сутності, то посиланням на раз і назавжди дану людську природу нічого не можна пояснити. Інакше кажучи, немає детермінізму, людина є вільною, людина — це свобода.

З іншого боку, якщо Бога немає, ми не маємо перед собою жодних моральних цінностей або приписів, які б виправдовували наші

вчинки. Таким чином, ні за собою, ні перед собою, у світому царстві цінностей у нас немає ні виправдань, ні прощань. Це і є тим, що я висловлюю словами: **людина приречена бути вільною. Приречена, тому що, колись закинута у світ, вона відповідає за все, що робить.**”

“У кожному конкретному випадку свобода не може мати іншої мети, крім самої себе, і якщо людина один раз визнала, що, перебуваючи в закинутості, сама встановлює цінності, вона може бажати тепер тільки одного — свободи як основи всіх цінностей.”

“Звичайно, свобода, як визначення людини, не залежить від іншого, але, як тільки починається дія, я зобов’язаний бажати разом з моєю свободою свободу інших; я можу приймати як мету мою свободу лише в тому випадку, якщо поставлю своєю метою також і свободу інших. Отже, якщо з погляду повної аутентичності я визнав, що **людина — це істота, в якої існування передує сутності, що вона є істотою, яка володіє свободою, котра може за різних обставин бажати лише своєї свободи, я одночасно визнав, що я можу бажати й іншим тільки свободи.**”

- Абсурдність існування (Камю). (Чи є існування людини абсурдним (на основі філософії Камю)?)

Життя не має об’єктивного сенсу, а людина постійно його шукає, що породжує абсурд: “Абсурд виникає з конфлікту між прагненням людини до сенсу і мовчанням світу”. Людина відчуває потребу в логіці, порядку, значущості. Це і є абсурд.

“Ми мусимо уявити Сізіфа щасливим. Він знає весь обсяг своєї долі, і саме **в усвідомленні своєї безнадійної праці він знаходить свободу і повноту свого буття.**”

Тобто, життя саме по собі абсурдне, але людина може прийняти цей абсурд і створювати власний сенс.

- Самотність та ізоляція.

Людина завжди самотня у своїх виборах. **Ніхто не може приймати рішення за неї і створити сенс її життя.**

“І якщо життя не має зовнішнього сенсу, ми залишаємося наодинці з усвідомленням своєї долі.”

Сізіф – символ самотньої боротьби і водночас символ сили людського духу, який приймає свою долю.

- Аутентичність.

“Єдиний спосіб перемогти абсурд — це не намагатися його знищити, а жити з ним і віднайти в ньому радість.”

Чому екзистенціалізм - це гуманізм (за твором Сартра)? Чи має людське життя наперед визначений сенс?

“...наша теорія — єдина теорія, яка **надає людині гідність**, єдина теорія, що **не робить з неї об'єкта**, будь-який матеріалізм веде до розгляду людей, також себе самого, як предметів, тобто як сукупності певних реакцій, що нічим не відрізняються від сукупностей тих рис і явищ, які утворюють стіл, стілець або каміння. Щодо нас, то ми саме і **хочемо створити царство людини**, як сукупність цінностей, що відрізняється від матеріального царства.”

Людина створює себе сама, значить її дії мають сенс; немає зовнішньої авторитетної інстанції, яка визначає людську долю, а також визначає, що добре, а що погано – людина сама формує моральні цінності: “Як бачите, екзистенціалізм не можна розглядати ні як філософію квієтизму, бо екзистенціалізм визначає людину за її справами, ні як пессимістичний опис людини: насправді, **немає більш оптимістичного вчення, оскільки доля людини — у ній самій**. Екзистенціалізм — це не спроба відбити у людини бажання діяти, бо він говорить людині, що надія лише в її діях, і єдине, що дозволяє людині жити — це надія. Отже, в цьому плані ми маємо справу з мораллю дії та рішучості.”

“Немає жодного іншого світу, крім людського, світу людської суб’єктивності. Цей зв’язок трансцендентності, що конституює людину (не в тому розумінні, в якому трансцендентний Бог, а в значенні виходу за свої межі), і суб’єктивності — у тому розумінні, що людина не замкнута у собі, а завжди присутня у людському світі, і є те, що ми називаємо **екзистенціальним гуманізмом**. Це гуманізм, оскільки ми нагадуємо людині, що немає іншого законодавця, крім неї самої, у закинутості **вона буде вирішувати свою долю**; оскільки ми показуємо, що реалізувати себе по-людськи людина може не

шляхом занурення в саму себе, але в пошуку цілі зовні, якою може бути звільнення або ще яке-небудь конкретне самоствердження.”

Отже, екзистенціалізм – гуманізм, бо він ставить людину у центр морального та сенсового світу. Жодна людина не має наперед визначеної долі, вона творить свою долю сама, а сенс виникає тільки через її особисті вибори та дії.

Чи згодні ви, що людина – проект самої себе?

Звичайно, адже ми не маємо наперед визначеної “людської сутності”, кожен формує себе сам через вчинки, думки, стосунки з іншими людьми, тощо. І цей процес постійний – ми завжди можемо змінити напрямок, створюючи “новий проект себе”.

“Квієтизм — позиція людей, які говорять: інші можуть зробити те, чого не можу зробити я. Вчення, що я викладаю, прямо протилежне квієтизму, тому що воно затверджує, що реальність — у дії. Воно навіть іде далі й заявляє, що людина є не що інше, як його проект самої себе. Людина існує лише настільки, наскільки себе здійснює. Вона є, отже, не що інше, як сукупність своїх учинків, не що інше, як власне життя.”

“...Людина живе своїм життям, вона створює свій образ, та поза цим образом нічого немає. Звичайно, це може здаватися жорстоким для тих, хто не встигає в житті. Але, з іншого боку, потрібно, щоб люди зрозуміли, що враховується тільки реальність, що мрії, очікування та надії дають можливість визначити людину лише як оманливий сон, як надії, що загинули, як даремні очікування, тобто визначити її зі знаком мінус, а не позитивно. Проте, коли кажуть: “Ти є не що інше, як твоє життя”, це не означає, що, наприклад про митця будуть судити виключно за його творами; є тисячі інших речей, які його визначають. Ми хочемо тільки сказати, що людина є ні чим іншим, як низкою її вчинків, що вона є сумаю, організацією, сукупністю відносин, з яких утворюються ці вчинки.”

Як віднайти сенс, якщо здається, що від вас нічого не залежить?

Прийняти свободу та відповіальність за те, що реально можна змінити. Навіть у ситуації, де від людини взагалі нічого не залежить, вона завжди має свободу обирати свою реакцію та дії, свободу робити вибір.

Діяти всупереч абсурду – знаходити цінність навіть у маленьких справах. Щастя Сізіфа виникає не від результату його дій, а від свідомого переживання процесу. Навіть коли зовнішній результат здається безглуздим, сам процес життя та творення сенсу в конкретних ситуаціях – це джерело значущості.

Якщо ж говорити про якісь більш прикладні поради, це, очевидно певний особистий розвиток, знаходження нових хобі, творчість та самовираження, взаємодія з іншими людьми та взаємодопомога.

Сенс не дається зовні – людина сама формує його в процесі свого життя. І в цьому є людська свобода бути тим, ким ти хочеш. В цьому і є гуманізм.

Як інші люди впливають на сенс вашого життя?

Інші люди безпосередньо впливають на наше самопізнання, на формування наших особистостей, а отже і на наші життєві вибори, вчинки, та, врешті, і на сенс життя який ми для себе обираємо.

“Але суб’єктивність, що осягається як істина, не є суто індивідуальною суб’єктивністю, оскільки, як ми зазначили, в мисленні людина відкриває не тільки саму себе, а й інших людей. На противагу філософії Декарта, на противагу філософії Канта, через “я мислю” ми осягаємо себе перед лицем іншого, й інший так само є достовірним для нас, як ми самі. Таким чином, людина, що осягає себе через мислення, безпосередньо виявляє разом із тим і всіх інших, і до того ж — як умову свого власного існування. Вона не усвідомлює того, що не може бути якою-небудь (у тому значенні, що про людину кажуть, що вона є дотепною, злою чи ревнивою), якщо тільки інші не визнають її такою. **Щоб отримати яку-небудь істину про себе, я повинен пройти через іншого. Інший є необхідним для моого існування, врешті-решт, і для моого самопізнання.** За цих умов виявлення моого внутрішнього світу відкриває мені водночас іншого як свободу, що стоїть переді мною, яка мислить і воліє “за” чи “проти” мене. Таким чином, відкривається цілий світ, який ми називаємо інтерсуб’єктивністю. У цьому світі людина вирішує, чим вона є і чим є інші.”